

**Theologiæ Speculativæ Scholasticis Prælectionibus Et
Exercitiis Accommodatæ Libri IV**

Haunold, Christoph

Ingolstadii, 1678

Capvt III. De Hvmanæ Volvntatis Libertate.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82733](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-82733)

presè advertendo, se non satis considerasse rem, & teneri ad exactius considerandum, vel saltem dubitat de sufficiente cognitione, & de obligatione amplius cogitandi: & cādem ratione juxta hunc modum dicendi, vt res actu non considerata sit voluntaria, oportebit, vt aliquo modo cadas in actualē apprehensionē intellectus, vel directē, vt, si intellectus prævideat ex tali causa esse fecuturū talem effectū, vel saltem de hoc dubitare incipiat, vel saltem reflexē, si incipiat dubitare, vtrum oporteat inquirere & considerare, sitne periculum, vt consequatur talis effectus. Qui quidem modus dicendi si esset verus, facile expediret difficultates positas. Denique juxta hunc dicendi modum excusarentur homines à multis peccatis, perplexitatibus & scrupulis. Hac Suarez, rejiciens mox hunc modum dicendi.

138. Econtra Vasquez d. 107. r. 3, hunc dicendi modum amplectitur, aitque in eum conspirare plurimos Doctores, quos ibi refert, adeo vt longā inquit, disputatione opus non esset, nisi Recentiores aliqui (notat Suarezium) voluerent manifeste veritati adversari. Eadem sententiam multis propugnat Arriaga *disp. 13.5.2.* Cum his

139. DICO, ad hoc vt actus ex inconsiderantia factus, sit inhonestus, & habeat ratio-

nem culpæ, necesse est, vt de praesenti adit ad vertentia, super obligatione inquirendi seu considerandi objectum, an sit licitum necne. Ratio est manifesta, quia vt suprà de Ignorantia dīmus, nunquam potest committi peccatum ex inconsiderantia, nisi interveniat aliqua formalitia, & agatur contra dictam rationis, seu contra conscientiam obligantem ad contrarium, seu ostendentem malitiam objectivam: aquando peccatur ex inconsiderantia, tunc non cognoscitur malitia objectiva ipsius actus, quia ex Inconsiderantia, v. g. comectionis carnis de veneris, hæc enim cognitione per Inconsiderantiam formaliter excluditur: ergo malitia objectiva tunc cognita erit *comeficio facta sine debita inquirense*: ergo debet præcedere dictamen de obligatione inquirendi. Et nisi hoc dicatur, nunquam poterit assignari regula stabilis, cur actus ex inconsiderantia facti aliquando sint culpabiles, aquando non.

140. Contra hanc doctrinam aliud nihilo movet Suarez, quām quod hoc modo homines multis peccatis excusarentur. Negamus hoc esse absurdum, immo, vt rectè dixit Arriaga, quod dum est, vt per in considerantiam multa peccata excusentur.

CAPVT III.

DE HVMANÆ VOLVNTATIS LIBERTATE.

Solent hoc tempore Theologi hanc materiam, alioquin philosophicam, tractare accuratiū propter Janfēniās, qui non admittunt Libertatem Indifferentiā, sed volunt, Libertatem esse potentiam volitivam, potentem operari sine violentia & coactione; quo sensu etiam amor beatificus est liber, hoc est, non violentus aut coactus contra aliquam inclinationem quantum est ex se efficacem, sed vel maximē juxta inclinationem. Conantur Janfēniās hanc suam sententiam suadere ex S. Augustino: ad quem vindicandum est magna volumina conscripta sint, potest tamen paucis ostendi veritas.

CONTROVERSIA I.

An detur Libertas Indifferentia.

141. Libertas Indifferentia est potentia ad actus oppositos & incompatibilis, non quidem in sensu compagno sibi conjungendos, sed in sensu diviso, hoc est, quæ quemlibet ex actibus oppositis, excluso altero, sibi conjungere potest.

Dicendum est, dari in homine hanc libertatem. Probatur 1. Ex Scriptura. Ecclesiasticus 4. Beatus vir, qui potuit transgredi, & non est negligens, facere mala & non fecit. Non ministrat id exprelerat c. 15. Ipse ab initio fecit illum, & liquidum eum in manu consilij sui: si volueris, confitebis mandata, & sidem bonam placit: apponam tibi ignem & aquam, ad quodcumque volueris perire manum tuam: in conspectu vita & mors, & quicunque placherit, dabitur ei. In qua verba S. Augustinus lib. de Grat. & lib. arbitr. ad Valentini c. 3. Fecit inquit, apertissime videmus expressionem liberen humana voluntatis arbitrium. Porro non possunt hæc verba intelligi de libertate excludente solam coactionem, habente tamen determinatam necessitatem: ad hanc enim persuadendam ineptè afferrentur oppositiones illæ rerum inco- possibilium, vt considerant faciliè liquet.

142. Probatur 2. Authoritate Sedis Apostolicae. Imprimis in Bulla Pij. V. & Gregorij XIII. contra Michaelm Baum traditur, libertatem, qua in nostris operibus reperitur, non esse solum à Coactione, sed libertatem indifferentiæ, & sine hac non esse peccatum, nec libem simplicer.

simpliciter. Prohibetur insuper illa propositio. *Quod voluntaria sit, etiam si necessariò sit, liberè tam non sit, & sola violentia repugnat libertati hominis naturaliter.*

143. Deinde Innocentius X. Anno 1653. inter quinque propositiones damnatas Jansenij Episcopi Irenensis, tertio loco hanc ponit: *Ad merendum & demerendum in statu Natura lapse, non regirunt in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione.* subiungit Pontifex. *Hæreti- can declaramus, & vii talen damnamus.*

144. Quia vero Jansenius cum suis erro- rens hanc palliare conatur autoritate S. Augustini, huc illi non eripienda solum, sed etiam op- ponenda erit. Itaque

Libro de duabus animab: c. 12. sic habet: *Quamobrem illæ animæ quidquid faciunt, si natura non voluntate faciunt, id est, si libero ad faciendum & ad non faciendum motu animi carent, si denique ipsi arbitrii ab ope suo potestas nulla conceditur, peccato eorum teneri non possunt.*

Libro 3. de lib. arb: c. 1. *Si, inquit, natu- râ aut necessitate motus existit, culpabilis esse nullo modo potest.*

Lib. 11. de Civit. c. 6. *Si unus, inquit, Tenu- tationi cedat (loquitur de duabus habentibus easdem propter animi & corporis dispositiones) at- que consentiat; alter idem qui fuerat, perseverat, quid aliud apparet, nisi unus voluntate, alterum noluisse à captiuitate descerere? unde? nisi propriâ voluntate? ubi eadem fuerat in viru quoque corporis & animi affectio?*

145. Hec testimonia, quamvis per se clari- fissa, confirmationem accipiunt ex omnibus disputationibus, quas S. Augustinus adversus Pelagianos inflituit. Pelagianus enim ex liberate Indifferentie in observatione præceptorum inferebat, posse hominem sine gratia divina, propria natura viribus, servare præcepta, & per conques, suppositâ saltem promissione, con- sequi vitam aeternam. Hunc errorem acerimè impugnavit S. Augustinus, nunquam tamen in suis impugnationibus aut responsionibus negavit fundamentum à Pelagio assumptum, nimisrum Libertatem Indifferentie, sed semper negavit conques, & ostendit, cum liberate Indiffer- entie flare necessitatem gratiae: debuisse autem S. P. negare antecedens, si à Pelagianis dif- fensisset in conceptu libertatis, & non agnovisset libertatem Indifferentie. Minor hujus discursus probatur primè ex lib. 2. de Nupt. & Concup. c. 3. vbi respondens Juliano Pelagiano, objiciunt, quod, qui requirunt gratiam, negent liberum arbitrium: *Non est ita, inquit, ut logueris qui- cunq; ista dixisti, non est ita, multum fallaris, vel fallere meditaris, non liberum negamus arbitrium.* Ita Augustinus, qui si à Juliano discrepassest in accep- tione liberi arbitrij, debuissest virque respon- dere, se negare quidem libertatem Indifferentie, sed agnoscere libertatem à coactione; & non de- buissest ab solutè admittere liberum arbitrium, bene intelligens, quo sensu adversarius illud ac-

ciperet. Absurdus enim disputator est, qui be- ne intelligens, quo sensu proferat adversarius propositionem, eam absolutè concedit, sciens esse falsam. Quid multa? paulò inferius expre- se fatetur Augustinus, se in conceptu libertatis convenire. *Liberum itaque, inquit, in hominibus esse arbitrium, & Deum esse nascentium conditorem, virque dicimus. non hinc estis Pelagiani.*

146. Audiatur insuper lib. 2. contra litte- ras Petilianæ c. 84. *Si tibi, inquit, proponam que- stionem, quomodo Deus Pater attrahat ad Filium ho- mines, quos in libero dimisit arbitrio, fortassis eam dif- fícile soluturas es; quomodo enim attrahit, si dimit- tit, vt quis, quod voluerit, eligat? & tamen, NB. virumque verum est, sed hoc intellectu penetrare pauci- valent. Ita Augustinus, quæ si de Libertate, pro- vto opponitur coactioni, intelligenda esent, falsissi- ma forent. nulla enim quæstio facilius solvere- tur quam hac, dicendo Deum Patrem attrahere immittendo necessitatem volendi bonum sine coactione. Et hæc sufficiant pro autoritate S. Augustini.*

147. Probatur nunc libertas Indifferentie rationibus, desumptis ex communi omnium in- stinctu & sensu, quo judicamus, aliqua à nobis ita gesta fuisse, vt dum gesta sunt, aliter à nobis gerri potuissent. Imprimis omnes judicamus, ali- qua opera mereri præmium, alia poenam: sed non judicamus mereri præmium aut poenam ul- lam actionem, quæ aliter fieri non potuit: er- go &c.

148. Respondebis, præmium & poenam habere suam utilitatem, etiam si non detur liber- tas indifferentie: sicut enim spes cibi, & timor verberum, est utilis ad ciendas belluas, quæ nul- lam habent libertatem, ita & præmium & poena respectu naturæ intellectu: item sicut lapis moveatur necessariò, & tamen impulsus superad- ditus est utilis vt moveatur lapis, imò necessarius vt sic moveatur; ita dici posset, natura in- tellectu: esse necessarium impulsum intentio- nalem, non obstante quod necessariò moveatur.

149. Sed contra. Præmium & poena ex ipso naturæ instinctu tribuuntur propter operum laudabilitatem vel vituperabilitatem: laudabi- litas autem vel vituperabilitas supponit libertatem ad oppositum: nemo enim laudat hominem, quod ex naturæ impetu claudat oculos ob pulve- rem oculo imminentem, tametsi sit operatio bo- na, nempe defensio oculi.

150. Confirmatur. Ipsa naturæ instinctu judicamus, majori præmio dignos esse illos, qui operantur laudabilitate solo virtutis amore, & sine illa spe, aut affectu præmij, quam illos, qui affectu præmij operantur; sed hic præmij excessus non potest deberi præcisè ad alliciendum vt plu- res hujusmodi operationes fiant: nam hæ operationes digna majori præmio, habent hanc præ- rogativam formaliter ex hoc, quod non fiant a- more præmij: ergo repugnat, illum excessum præmij dari tanquam incitamentum ad similes

operations:

operations: nam operations quæ fierent ex hujusmodi incitamento, jam fierent ex affectu præmij: ergo non mererentur illum excessum præmij: ergo ille excessus præmij debetur propter maiorem libertatem & affectum erga virtutem.

151. Probatur 2. Ex ipso remorsu conscientiæ, quem omnes experimur dum malè operamur, qui remorsus esset malè constitutus à natura, utpote semper inducens in errorem, quo judicamus nos obligari ad non sic operandum: atqui non datur obligatio ad impossibile: ergo judicamus nos posse hujusmodi obligationi satisfacere.

152. Probatur 3. Ex natura instinctu judicamus, consultationes esse utiles, & nos consultare de re, quæ sit in nostra potestate, etiam non adhibitæ consultatione: consultamus enim an expedit facere id quod judicamus posse fieri.

Probatur 4. Ab experientijs, quibus vnuusque in seipso, si quidem se attenere reflectere velit, experitur, quod quando quis sibi imperat ambulationem v. g. quod inquam ipsi volitio ambulandi non prorumpat à potentia volitiva cù necessitate (propositis motivis contrarijs tam ad ambulandum quād ad non ambulandum) qua necessitate sequitur ad volitionem ipsa externa ambulatio: item experimur, imperium voluntatis non sequi cù necessitate ad simplicem complacentiam, qua sequitur ipsa simplex complacentia ad cognitionem bonitatis in objecto: ergo hæc minor necessitas arguit potestatem praalentem ad oppositum.

153. Probatur vltiùs à priori, animadvertisendo discriumen quo objecta cognoscuntur à brutis & ab homine. Brutis natura non dedit vim cognoscendi alia bona & mala, quād quorum sunt capacia: vnde non erat opus ad illa bona consequenda dare potentiam cognoscendi reflexè ipsam consequibilitatem & eligibilitatem objecti, ad hoc ut impellerentur ad operandum, sed satis erat dare vim apprehensivam, ita ut apprehensione positâ statim ex impetu naturæ ferrentur in objectum, vel fugerent ab illo. At vèrò homini dedit natura potentiam cognoscendi bonitatis & malitias objectorum etiam non consequibilium ab homine, utpote incapaci eorum: vnde etiam debebat dare potentiam cognoscitivam prædicam, hoc est, quæ ostenderet objecta bona ut voluntariè eligibilia, & consequibilia per electionem nostram: nam sine tali cognitione prævia, non movemur ad prosecutio nem objecti. Non enim satis est, apprehendere; bonum esse v. g. ut sis Imperator, aut Angelus, sed opus est ut judices, esse consequibile.

154. Præterea Natura dedit vim cognoscendi objectum bonum cum adjuncta cognitione mali admixti, ita ut possimus ponderare & comparare inter se bonum & malum objecti, seu bona opposita & incompensibilia, cognoscendo, non posse utrumque bonum simul possideri: ergo sicut brutis dedit appetitum proportionem impliciti apprehensioni, ita debebat homini de potentiam appetitivam proportionatam cognitioni comparativa; hæc autem non potest esse nec intelligi alia, quād potestas eligendi virtus liber illorum bonorum oppositorum, altero objecto: & hæc est libertas indifferentia.

155. Probatur denique libertas indifferentia in homine hoc discursu. Dantur à parte aliqua contingenta, hoc est, aliqui effecti, qui simpliciter potuerint non esse; ergo dant à parte rei aliquod agens liberum libertate indifferentia, saltem causa prima. sed hac concessa concedenda est etiam in homine liberis indifferentiæ. Ergo, &c. Prima consequentia patet. Nam omnis contingenta arguit Indifferentiam ad essendum vel non essendum: aut autem indifferentia tolli non potest nisi à causa determinante ad essendum potius quād non essendum, vel econtra: quod si hæc determinatio esset ad unum determinatæ & necessariæ, alterum esset impossibile, & per consequens nulla indifferentia: ergo debet illa indifferentia determinari determinatione liberæ. Antecedens à nomine sanæ mentis negatur. omnes enim agnoscimus, aliquos esse fortunatos, alios infortunatos, ut observat Card. Pallavicinus: arqui nemo dicitur infortunatus quod non sit Angelus: ergo infortunati ideo sunt tales, quia carent aliquo re, quam habere simpliciter possent.

156. Restat nunc probandum subsumptum, nempe quod hoc ipso etiam in homine sit concedenda libertas indifferentia. Illud agens liberum (quod jam dari probavimus, quocunque illud sit) debet in suo actu dirigi ad aliquam cognitione præcedente, quæ illi proportiones in utrumque partem, scilicet ad huc vel aliter determinandum; neque enim potest alignari alia cognitione apta ad dirigidendum actu liberum, quam cognitione comparativa bonorum incompensibilium inter se, ut vnum eligatur cum exclusione alterius boni incompensibilis: aquilæ in homine datur hujusmodi cognitione comparativa bonorum incompensibilium, ut omnes experimur: ergo ne natura stultæ & perperam dicitur instituisse hanc cognitionem idoneam ad dirigidam electionem liberam, debet quoque in eodem instituisse potentiam liberam electionem: nam omni cognitioni debet posse respondere velut proportionata.

Quæ contra libertatem Indifferentiæ solent objici, in Tractatu de Gratia dissolvuntur à DD. conciliantibus eam cum efficacia Gratia, quibus juxta sua principia, viderique possunt apud autores, à qua tractatione ex Mandato sedis Apostolice nunc est abstinendum, quidquid nuper scriperit R. P. F. Philippus à SS. Trinit. in Prologo ad Lectorem, dicens, sibi inquirenti circa prohibitionem Pauli V. & Urbani VIII. respondit fuisse à viris doctissimis, & religiosis, cum in Gallia, tum Romæ, talem prohibitionem ex

spissatis

spissasse, & impressionem hujus materiae nunc
permisam à summo Pontifice &c. sed quām hoc
fallim sit, appareat ex recentissima damnatione
tractatum de hac materia.

CONTROVERSSIA II.

Vnum posse voluntas exercere Libertatem Indifferentiae inter bona inæqualia, cognita ut talia.

157. Dicunt aliqui, quod quotiescumque voluntati proponuntur bona incomposita, quorum vnum altero judicatur melius, quod inquam voluntas necessitatibus ad volendum illud, quod melius esse judicatur.

Quia verò hæc sententia tollit manifestè libertatem electionis in illo casu, ideo P. Vasquez eam mitigare volens, tria docuit. Primo, posse voluntatem respire id quod representatur ut melius, non posse tamen respire id, quod representatur acrius, v. g. evidenter, intensius, distinctius. Docuit 2. Casu quo vnum bonum representatur acrius quām alterum, posse voluntatem suspendere omnem actum, ita ut nec vel illud bonum amplecti, nec simpliciter respire. Docuit 3. Quod, facta hujusmodi suspensione actum voluntatis, intellectus ex naturali inclinatione statim inquirat alias rationes, vel priores alteri representet: quo factō poterit voluntas respire illud objectum quod prius non poterat respire: & sic existimavit salvare libertatem.

Communis sententia est, esse in potestate voluntatis eligere minus bonum, reliquo illo quod apparet ut majus bonum.

Ego, cum primò quæstionem hanc in philosophia docerem, Anno 1644, cum distinctione processi, secundum quam video nunc à Recentioribus eandem resolvi. Itaque

158. DICO 1. Quando minus bonum est vel formaliter, vel in affirmatione amantis ita homogeneum cum majore bono, ut cum excessu continetur in illo, impossibile est eligere minus bonum præ majore. Probatur ab experientia manifesta. Quis enim amans pecuniam præcise propter bonitatem pecuniam, nec timens vnum malum in possessione pecuniarum, quis inquam talis accipiet Julianum præ aureo, si habet parentem testatem vetuisse, & excessus qui est in aureo, non habeat vnum malum quod absterreat illum hominem?

Probatur 2. à priori. Bonitas minoris boni, ut supponimus, non constituitur vlo modo per negationem excessus qui inest majori bono; ergo excessus non habet vllam malitiam in affirmatione amantis: ergo habet meram rationem boni: ergo non potest respiri nisi ob malitiam communem quæ insit tam majori quām minori bono: sed hæc malitia contemneretur etiam in

electione minoris boni: ergo ex parte majoris boni non solum nihil est specialiter absterrens, sed insuper adest ratio motiva non solum eadem quæ inest minori bono, sed etiam auctior: ergo, necessariò prævalebit.

159. DICO 2. Ex duobus bonis heterogeneis incompossibilibus, non necessitatur voluntas ad amplectendum illud, quod ab intellectu judicatur melius. Probatur 1. Omnis qui peccat, dum peccat, evidenter judicat, omissionem peccati fore meliorem, quām sit ipsa actio peccaminosa: ergo eligit illud bonum, quod tunc judicat esse simpliciter minus bonum: ergo non necessitatur ad eligendum illud, quod judicat esse melius.

160. Probatur 2. Vix vñquam, certè ratiōnē, contingit, ut bona heterogenea propo-
nuntur voluntati cum æquali bonitate, sine vlo alterius excessu: ergo si voluntas necessitaretur ad amplectendum illud quod melius apparet, vix vñquam exerceretur libertas, & sic tolleretur li-
bertas à potio.

Ratio à priori est; quia bonitas minor est ex se sufficiens ad movendam voluntatem, & licet alterum sit simpliciter melius, quia tamen carerit illâ speciali bonitate, quæ inest minori bono, ideo sub hac consideratione est illo secundū quid minus bonum, & alterum est secundū quid majus bonum, quatenus nempe plus confert ad illum finem, quem agens sibi liberè pro sua felicitate proponit.

161. DICO 3. Libertas Indifferentiae non salvatur sufficienter per hoc, quod circa ob-
jecta inæqualia, vel inæqualiter cognita, hoc est,
vnum intensius, alterum remissius, vnum distin-
ctius, alterum confusius, quod inquam volun-
tas possit suspendere omnem actum (ut volebat
Vasquez) & considerare nova motiva pro bono
minore facientia. Probatur 1. Ponamus mihi
proponi bonum comestionis acrius, hoc est, in-
tensius & distinctius quām bonum temperantia;
quero: quando volo suspendere omnem actum,
an hoc fiat per puram omissionem, vel pér actum
positivum? si dicatur primum, refutabitur paulo
pōst, quando ostendemus repugnantiam puræ
omissionis: sed demus esse possibilem, nemo tamen
eam admittens negat, posse dari actum pos-
itivum, quo positivè nolim illud quod omitto.
Si ergo dicatur secundum, erit, in casu posito,
hic actus: *Neque volo cibum velle, neque volo ci-
bum nolle: sive: Nolo tam volitionem quam noli-
tionem cibi.* Atqui hic actus effet revera nolitio
cibi seu comestionis, hoc est, effet verè & effica-
citer impeditivus comestionis: ergo in casu posi-
to sum liber ad respundam comestionem, quæ
tamen, ut posuimus, est objectum vehementius
propositum, & sic cadit opinio Vasquezij. Mi-
nor facile probatur.

Comestio non potest obtineri nisi per voli-
tionem illius: ergo quando nolo volitionem co-
mestionis,

mestionis, nolo medium necessarium ad comeditionem; sed qui non vult medium necessarium ad aliquem finem, censetur nolle finem, si cognoscatur necessitatem medij, prout cognoscitur in nostro causa: ergo si nolo volitionem comeditionis, hoc ipso nolo comeditionem: & stante hac nolitione non potest ponni comedio: ergo respuitur.

162. Probatur 2. Et confirmatur prior probatio in præcepto affirmativo, quo aliquid præcipitur v. g. auditio sacri. In hujusmodi præcepto, ut apud omnes in confessio est, debet perveniri posse tandem ad tempus determinatum, quo sit verum dicere: *nunc est audiendum sacram*. Ponamus ergo, quod mihi proponatur ab intellectu Bonitas auditionis sacri, & Bonitas omissionis, sed cum inæqualitate in modo proponendi: in hoc casu sequeretur me non posse peccare peccato omissionis, ut bene argumentatur Pallavicinus. Consequens est falsum. Sequela probatur. Vel enim proponitur intensius auditio sacri, vel omissionis: si primum, & tamen ego omitto: ergo possum respuire id quod ab intellectu vehementius proponitur, quod est directe contra Vasquez. si secundum: ergo non omitto liberè sacram: necessitatem enim ad vel directe nolendum, vel saltem ad reflexe nolendum volitionem sacri, & sic necessariò omittetur sacram.

Probatur denique Conclusio & impugnatur doctrina Vasquez hoc modo. Si voluntas potest suspendere liberè omnem actum, debet illi proponi motivum suspendendi, & motivum non suspendendi: vel ergo motivum suspendendi proponitur remissius, vel intensius: Si primum: ergo possum liberè eligere illud quod proponitur remissius, & sic cadit doctrina Vasquez: si secundum: ergo non suspendo liberè, sed necessariò, quia per adversarium non possum respuire illud quod proponitur intensius: consequens est contra hypothesis. Fatendum igitur est, non solum ex bonis inæqualibus, sed etiam inæqualiter propositis, posse liberè eligi minus bonum, & minus etiam intensem propositum.

CONTROVERSIA III.

Virum detur Libertas proxima in Infantibus, Ebrijs, Amentibus, Somnianibus.

163. **N**on defuere qui docerent in his omnibus dari Libertatem Indifferentiam.

Dicendum tamen est, hos omnes carere libertatem. Difficultas est in reddenda ratione. Aliqui dicunt, hos omnes habere cognitiones valde tenues & obscuras. Hæc tamen ratio, nisi aliter explicetur, non solvit difficultatem. Primo. Quia in somno & somniis quandoque habemus acutissimas cogitationes, aptas ad formandos subtilem discursus, ad inveniendas etiam Mathematicas demonstrationes, ad concinnanda

poemata. Secundò. quia tenuitas cognitionum non excludit libertatem, vt patet in peccatis subreptitijs.

164. Cardinalis Pallavicinus probat Conclusionem ex causa finali, propter quam nimirum Natura insinuit libertatem, nempe ut possent operations homini imputari in laudem vel vituperium: Vnde intert hic Author, nunquam dari exercitium libertatis nisi circa honestatem & in honestate: atque (subsumit) prædicti omnes, & in titulo hujus controversia enumerati, non possunt habere meritum laudis, ut confitit et consensu omnium gentium, quæ nihil premi aut pœna, laudis aut vituperationis reperantur ejusmodi agentibus: ergo in eis non datur libertas.

165. Hæc tamen probatio mihi non placet. Nam, ut taceam eam esse merè à posteriori, & si vnicè fundare in sensu communis, cuius tamen vltior ratio reddenda esset: vt, inquam, hoc taceam, fundamentum hujus probationis semper falsum judicavi, dixique, dari exercitium libertatis etiam seclusa honestate & in honestate. In communiter omnes sentiunt & subscrift P. E. Sparza hic q. 16. Ratio est, quia Voluptates solum physice consideratae, habent diversitatem specificam Bonitatis, & sunt saxe incomplicabiles: quidni ergo sic cognita & inter se comparatae, fine vlla advertentia ad honestatem, possunt terminare deliberationem & electionem?

166. Respondeat tacitè Cardinalis, omnes voluptates sensuales esse homogeneas, & eisdem rationis, & tantum differre secundum magis & minus, sicut vnum aureus, & decem aurei: & ideo quando proponuntur diversæ voluptates sensuale advertentia, ad honestatem & in honestatem, eligetur illa quæ appetit major, & quidem necessariò juxta dicta præcedente controversia.

167. Verum quis hoc credat? quis sibi persuaderi sinat, voluptatem odoratus & gustus non aliter differre quam vnum aureus & decem aurei? quam calor vt vnum & calor vt quartus? quis non videt, tandem eadem audacia alium dicatur eum, omnes honestates objectivas tantum differre secundum magis & minus?

168. Ad Fundamentum Pallavicini facilis est responso. Transeat, naturam instituendo libertatem, primariò respexisse laudabilitatem, non potuit tamen pro hac obtinenda instituere libertatem nisi simul ex necessitate materiæ institueret libertatem circa alia objecta. sicut instituendo potentiam intellectivam, primariò intendit natura Judicium affirmativum, & tamen non potuit illam instituere, quin secundariò daret potentiam ad Judicium negativum, & ad simplices apprehensiones.

169. Existimo præsentem questionem ex illis esse, in quorum solutione multi se frustra fatigant querendo eam ubi non est, nimurum, quarrendo eam in fundo, cum sit in superficie. Itaque

Certum imprimis est, in nullo supposito dari Libertatem, cuius cerebro inest ea maligna dispositio (sive ex abundantia sive ex defectu humorum & spirituum vitalium proveniat) ut impedit cognitionem comparativam, requisitam ad liberam electionem.

170. Certum est 2. In multis suppositis humanis hujusmodi cognitionem impedit, ut patet in infantibus ex utero matris praedilectis, & in illis maniacis, qui actiones merè brutales exercent, cum eadē prorsus uniformitate sit, ex qua uniformitate agendi arguitur defectus libertatis.

171. Quæstio ergo præsens est, in quibusnam suppositis impeditur illa cognitio. Respondeo primum, quod Infantes, cum distinctione. Vel accipit Infantiam in significacione grammatical, secundum distinctionem etatū, vel in significacione Theologica. In prima acceptione dico, plerumque durare illam indispositionem cerebri, impeditivam Judicij comparativi, usque ad septimum annum inclusivè, ex communis medicorum & physicorum judicio: vnde nisi ex valde prægnantibus signis colligi possit, quid malitia etatū suppleverit, præsumuntur infantium actiones non esse libera libertate Theologica, hoc est, circa honestatem & inhonestatem. In secunda acceptione dico quæstionem esse in eam, nam Infantis Theologicè sumptus definiens est: Persona cui ob defectum dispositio- nis & etatis deest libertas honestatis & inhonestatis. Eadem ratio est de ebris & amentibus.

172. Quoad dormientes quæstio rectius formatur: qui enim somniant, verè dormit, neque tamen clare & certè constat, vtrum in somno non deliberet, comparat objecta, vnumque præ alio eligat. De his ergo, dicendum est, longè probabilius esse, quod dormientes careant libertate. Ratio est imprimis à posteriori, quia somniantes quandoque imaginant se operari, quæ deinde vigilantes vehementissimè detestantur. Ratio à priori seu à fortiori est, quia sensus difficultius ligantur quam intellectus, ut patet, propter operationum imperfectionem: sed in dormientibus ligantur sensus exteri, ita quidem ut sensus internus vivacissime repræsentet objecta, ac si sensus externis perciperentur: ergo multò magis censendum est, impediti vltim rationis requisitum ad libertatem. Sed de his Philosophi.

CONTROVERSIA IV.

Vtrum Libertas actus sit separabilis ab actu.

173. Quendam de Libertate actus primi, hoc est, de potentia proxima liberè operandi, inducitur esse debet, eam non identificari ad aqua- te cum potentia volitiva: est enim ab illa sepa- rabilis, quandoquidem, ut vidimus præcedente

controversiā, sapè nostra voluntas non sit expedita ad liberè operandum, ad minimum ergo superaddit cognitionem indifferentem: item in sententia existimante posse Deum etiam stante cognitione indifferenti, denegare concursum ad actum voluntatis, dicendum insuper est, inclu- di in actu primo paratum Dei concursum.

174. Controversia est, & meo iudicio dif- fícilis, an libertas in actu secundo sit ab actu ipso voluntatis separabilis, vel potius illi essentialis, non minus quam cognitionibus supernaturalibus dicitur esse essentialis veritas, hoc est inse- parabilis ab actu.

175. Prima sententia est, Libertatem actus se- cundi esse separabilem ab actu, & per consequens, vel esse denominationem partim intrinsecam partim extrinsecam, vel modum superadditum: quem tamen modum quia DD. communiter re- jiciunt, ideo abolutè tradunt, esse denominatio- nem partim intrinsecam partim extrinsecam. Ita Vasquez, Suarez, Salas, Lugo, Arriaga, Oviedo.

Secunda sententia docet, Libertatem esse actu voluntatis essentialiem, & inseparabilem. Ita Hurtadus de Mendoza, & fatente Card. de Lugo plures antiqui, ut immerito dixerit Vasquez a. 55. n. 13. contrariana opinionem esse omnium. Eandem docent RR. communiter.

176. Ut constare possit de Veritate hujus sententiae, examinanda sunt capita illa, ex quibus adverfarī existimant probari posse separabilitem. Tria autem sunt hujusmodi capita. Primum est, quod putent hunc numero actum voluntatis, qui modò procedit ex cognitione indifferenti, hoc est, proponente objecta contraria, quæ talia, cum eorum comparatione inter se, posse procedere ex cognitione non indi- fferenti, sed determinante ad amorem vnius ob- jecti, proponendo nimirum illud sine malo ad- mixto, aut Bono contrario. Secundum caput est, quod adverfarī putent, etiam stante cogni- tione indifferenti, posse Deum determinare ad unum actum quod speciem, non offerendo con- cursum nisi ad volitionem hujus objecti. Ter- tium caput est, quod putent, posse hunc actum, qui modò elicetur sine vlo imperio efficaci vo- luntatis, elici ex imperio voluntatis efficaci, exi- stente pro priori signo naturæ, & inferente ne- cessitatem antecedentem actu imperato, non minus quam ad voluntatem ambulandi sequitur necessariò ambulatio. His tamen non obstan- tibus

177. DICO, probabilius esse, quod li- bertas non sit separabilis ab actu. Probanda est. Conclusio evertendo fundamenta adver- siorum paulò antè relata.

¶. Actus

§. I.

*Aetius liber essentialiter supponit decretum
DE I, offerens concursum indifferentem,*

178. Exemplum sit Volitio laborandi propter honestatem laboris, non obstante ejus molestia, & jucunditate otij, qua per cognitionem praviam representatur. Jam sic argumentor. Volitio laborandi posita habet, ratione libertatis annexa, perfectionem, propter quam homo est specialiter laudabilis & amabilis ut finis *CVI*. quo modo non esset laudabilis propter quanicunque operationem non liberæ factam: sed hoc non esset verum, si hic actus posset non esse liber ex defecta concursu indifferentis, seu quod idem est, si hic actus posset elici cum solo concursu determinato ad amorem laboris: ergo actus huic est essentiale procedere ex concursu indifferenti. Majorem concedunt omnes. Minorem probare contendit Card. Pallavicinus ex principio universalis, quod omnis perfectio, qua non habet puram rationem medijs, debeat esse intrinseca. Verum hac probatione prætermissa, qua videri posset supponere quod est in questione, probo minorem specialiter de perfectione libertatis, hoc argumento. Si hac eadem volitio laboris, posset conjungi tam cum concursu indifferenti, quam cum concursu determinato, non esset homo magis laudabilis & amabilis in primo casu, quam in secundo: consequens ipsis adversarij negant, & est contra hypothelin: ergo non potest ita conjungi. Probo consequentiam. Tunc homo non est magis laudabilis in uno quam in altero casu, quando in uno casu non plus facit, nec plus superat difficultatis ex parte sua, quam in altero casu: sed quidquid homo faceret in primo casu, faceret etiam in secundo, & econtra: ergo non mereretur plus laudabilitatis in primo casu quam in secundo.

179. Responderi posset primò: hominem facere aliquid in primo casu, quod non faceret in secundo, non quidem aliquem actum vitalem, aut effectum aliquem simplicem seu incomplexum, sed complexum aliquid seu aggregatum ex concursu indifferenti, & volitione laborandi.

180. Sed contra. Quod in primo casu resultet ex amore laboris tale aggregatum, & in secundo aliud, non provenit ab aliqua electione hominis, cum homo nihil sciatur de aggregato quod resultabit, nescit enim, nec experitur, quem concursum Deus offerat, indifferentem an determinatum: ergo per datam responsionem non ostenditur major laudabilitas in primo quam secundo casu. Nam etsi denus, aggregatum primi casu esse magis amabile quam aggregatum secundi casu, haec tamen major amabilitas non tribuit homini majorem laudabilitatem; quia quæ talis non est ab homine. Declaro rem in exemplo. Melius vtique est, homini indigenti, habere trecentos florenos quam tantum ducentos.

Fingamus duos esse quorum unus habeat centum alter ducentos, inéque huius ignarum donare virque centum: hoc casu in uno facerem aggregatum ducentorum, in altero trecentorum, neque tamen propterea mereret plus gratiarum actiones apud secundum quam apud primum, quia voluntariè & formaliter non plus dedi vni quam alteri. quod vero in uno resultet aggregatum melius, non tam provenit à mea liberalitate, quam ab alterius præhabito peculio. Sic planè res habebet in casu nostro, vt consideranti pacem.

Responderi posset secundò. me in priori su ideo esse laudabilem, quia posui amorem laboris tunc, cum possem ponere amorem otij: vero in secunda casu posui amorem laboris tunc, quando non potui ponere amorem otij.

181. Sed contra. hoc quod est: *conponit amorem laboris cum potentia ad otium secundum adversarios in re ipsa aliud non est, quam postum & concursus Dei indifferentes: atque ego non pono concursum indifferentem, sed solam amorem, quem etiam ponere in secundo casu: ergo nequum ostensum est, me in priore casu, quid laude dignum egisse, quod non etiam agrem in secundo casu.*

182. Responderi posset 3. Tamecum eligam inter illa duo aggregata seu complexa superioria posita, nempe inter aggregatum ex concursu indifferenti & amore laboris, & inter aggregatum ex concursu determinato & amore laboris: eligo tamen inter duo alia, minime ligato aggregatum ex concursu indifferenti, & amore laboris præ aggregato ex concursu indifferenti & amore otij: quia ego determino concursum indifferentem ad amorem laboris, & amore otij. casu vero quo Deus non offerret concursum indifferentem, ego nihil determinarem, sed determinarer.

183. Contra. *to Determinare concursum indifferentem vel est prædicatum intrinsecum & essentiale amori laboris, vel non est: si affirmatur, habeo intentum, & subsum: atque in secundo casu non haberet amor laboris illud prædicatum, vt farentur adversarij: ergo esset aliud omnium actus. Si negas: quero: quid ergo in re ipsa est illa determinatio? Nihil aliud, dicunt, quam amor & concursus indifferentes. Ecce! iam habeo responsio coincidit cum prioribus, & non offendit, quid majore laude dignum agatur in primo casu quam in secundo. Et sane debent advenire adversarij, determinationem ad actum librum esse prædicatum essentiale actus liberi, & speciale tendendi modum, nulli amori neque fario convenientem, & in hoc consistet maior laudabilitas, ut paulo post magis declarabatur.*

184. Responderi posset 4. & afferre exemplum adversarij familiare ad suam sententiam declarandam. Si pictori, inquit, offereremur ab alio picta, ut illi subiungere: natus, tunc si pictor pingeret natus fronti propinatum, laudem ab arte mereretur: quod si fronte

fuisse minor, & pector eundem nasum subjecis-
tare vnde regre-
s, neque
actionis
qua vo-
tum al-
um mo-
re, quin
de res la-
pater.
prioris
rem le-
a ouï;
cis nunc,
pion-
dum al-
olitio-
oni ego
d' foli-
do ca-
cau-
am age-
sisti no-
plexa fi-
ex con-
inter ag-
note le-
dium o-
te, & a-
i' indi-
ino con-
& non
nentum,
fed do-

fuisse minor, & pector eundem nasum subjecis-
tare vnde regre-
s, neque
actionis
qua vo-
tum al-
um mo-
re, quin
de res la-
pater.
prioris
rem le-
a ouï;
cis nunc,
pion-
dum al-
olitio-
oni ego
d' foli-
do ca-
cau-
am age-
sisti no-
plexa fi-
ex con-
inter ag-
note le-
dium o-
te, & a-
i' indi-
ino con-
& non
nentum,
fed do-

operetur liberè libertate quasi remota, quatenus libere applicuit suam omnipotentiam per voluntatem, non tam operatur liberè libertate quasi proximè. Hac Lugo. Quæ tamen doctrina ut declarat difficultatem cui adhibetur, neccesse est ut loquatur de diverso respectu intrinseco, quo operatio respicit voluntatem humanam ut immediatè ex cognitione indifferente operantem, Deum verò ut solummodo remota liberè operantem: vnde si Deus determinaret ad actum, respiceretur ut proximè liberè operans, voluntas humana verò ut nullo modo liberè operans: ergo esset alia operatio tunc, quām quando voluntas humana liberè operatur: ergo determinatio est actui intrinseca.

185. Sed contra. Vel loquimur de amabilitate & laudabilitate picturæ seu imaginis secundum se, vel de laudabilitate pictoris. Si de prima: exemplum non est ad rem; nam pulchritudo proportionis est perfectio habens pulchritudinem rationem medijs, & non reddit suum subiectum amabile vi finem *CVI*, sed solum est amabilis quatenus servit ad jucundum aspectum, & delectationem inde consequentem, & de his perfectiōibus fatemur eas posse consistere in aggregato, qualia sunt pleraque artificia. Si vero loquimur de laudabilitate artificis (de qua debet cito sermo, ut exemplum ad rem faciat) tunc exemplum, si rectè applicetur, facit pro nostra sententia. Pictor enim laudatur ob peritiam quam habet, proportionandi nasum fronti: hac autem peritia respicit intrinsecè & essentialiter illud totum aggregatum: quare, si nasum illum subjungereet minori fronti, non operaretur ex priore peritia, sed potius ex imperitia. Item, si eundem nasum subjeceret quidem fronti proportionata, sed casu, non ex peritia comparativa, juxta regulas proportionis, non mereretur laudem ex proportione. ergo si exemplum bonum est, potius dicendum est, volitionem laborandi esse laudabilem propter intrinsecum respectum ad concursum indifferenter, & propter essentialiē cum illo connectionem, & hoc ideo, quia est essentialiter & formaliter Determinatio.

186. Confirmo discursum ex doctrina Card. de Lugo, quam tradit in 1.2. M.S. agens de causa peccati, & ostendens Deum, et si per eandem cum creatura actionem influat in actum peccatum, non tamen esse causam per se illius, quia Deus non determinat, sed determinatur. Porro quia difficile captu est, quomodo fiat hoc determinatio, nisi causa secunda prius operetur quam causa prima, non possit autem prius operari formaliter aut realiter, propter individualitatem actionis, ideo hoc explicat Lugo per diversas formalitates, seu diversos formales respectus, quibus voluntio libera, seu productio illius respicit aliter causam secundam quam prius. Verba ejus hæc sunt. *Ideo quando operatur, dicitur nostra voluntas determinare potentiam Dei ad concordum, & non econtra, quia scilicet illa operatio procedit solum à nostra voluntate ut à causa operante voluntarie & liberè, libertate immediata, seu ut causa, que sola operatur immediatè ex cognitione indifferente objecti propositi: Deus verò licet*

& deter-

& determinans: ergo stante cognitione indifferente non potest Deus offerre nisi concursum indifferentem.

§. II.

Actus liber Essentialiter procedit à cognitione indifferente.

189. **DICO**, hanc entitatem actus qui est liber, non posse elicere, quin præcedat cognitione directiva indifferens, hoc est, representans bonum & malum, motivum alliciens & motivum absterrens. Probatur 1. Si actus voluntatis liber non præsupponeret essentialiter cognitionem indifferente & comparativam, nulla amplius supereficeret ratio quæ probari posset, cognitionem motivi absterrentis præsupponi pro priori natura ad actum voluntatis, sed haberet se merè concomitantem: consequens est contra omnes. Sequela probatur, quia cognitione non repræsentans aliquid in quod feratur actus voluntatis, non teneret se pro priori natura: atqui secundum adversarios actus voluntatis nullo modo tendit in motivum absterrens, sed in solam bonitatem, & motivum alliciens, cuius solius cognitione sufficeret ad productionem hujus actus: ergo hæc sola præcederet pro priori natura.

190. **DICE** S, actum voluntatis denominari liberum à cognitione indifferente, quæ cum sit entitas indivisibilis, hoc ipso non potest nisi tota præcedere pro priori natura.

Sed contra. Quia in sententia adversariorum non est necesse, cognitionem præcedentem esse indivisibilem, sed poterit alia esse quæ repræsentet motivum alliciens, & alia quæ motivum absterrens, hæc autem non habebit prioritatem naturæ, ut ostensum est.

191. Probatur Conclusio 2. In ipso libertatis exercitio experimur, nos operari ex prævia cognitione non tantum motivi alliciens, sed etiam absterrentis: quia experimur nos laudabiliter egisse: sicut econtra conscientia remorsus ostendit, nos culpabiliter egisse: ergo experimur nos operatos esse dependentes à cognitione motivi contrarij seu absterrentis: atqui non experimur in se decretum Dei concurrendi intuitu cognitionis de motivo absterrente. ergo experimur hanc dependentiam in aliquo actu nobis intrinseco: atqui ad hanc experientiam salvandam non sufficit, experiri cognitionem de motivo absterrenre, & volitionem contrarij, nam utrumque horum experiremur, etiam si cognitione motivi absterrentis haberet se merè concomitantem: ergo hæc experientia non potest aliter salvare, quæ dicendo, quod actus ipse voluntatis habeat essentiali respectum ad objectum tam alliciens quam absterrens, seu retrahens, adeoque essentialiter præsupponat utriusque cognitionem, sive illa sit via simplex, sive duplex. Quando ergo libere eligo laborem propter suam honestatem, actus voluntatis non solum dicit: *volo labor-*

rem, quia honestum est laborare: sed etiam dicit: non obstante laboris molestia, seu quod idem est, Volo laboris honestatem quantumvis conjunctam cum aliqua molestia, & exclusivam jucunditatem quæ posset in otio.

192. Probatur Conclusio 3. Omnis voluntas libera est essentialiter connexa cum decreto Dei indifferenter concurrente, ut §. præcedente probatum est: sed decretum indifferens essentialiter connexum cum cognitione indifferente, ut per se notum est, non enim potest Deus offerre concursum ad actus oppositos, nisi præcognoscatur objecta opposita. Ergo &c.

193. Probatur 4. Omne exercitum libertatis est quædam victoria, quæ voluntas vincit quodammodo seipsum, seu resistentiam in amplectendo altero ex bonis oppositum. Hæc autem victoria debet necessarij inesse adæquatæ & essentialiter ipsi actui virtuoso: ab hac enim victoria redditur actus difficilis: atqui non potest hac victoria inesse actui, nisi essentialiter tendat in objecta contraria, vnum amplectendo alterum respundo seu repellendo. Ergo &c.

194. Confirmatur 1. Victoria hæc constituit essentialiter in prælectione unius præ alio etiam eligibili, & bono: sicut ergo intellectus non potest suadere voluntati, vnum esse alterum præelligendum, sive, vnum habere bonitatem præelligibilem præ altero, & incompollibilem cum illo, nisi tendat in utrumque, ita volitio vicerio & præelectiva non potest non tendere in utrumque illorum, ex quibus vnum præeligit, & alterum postponit.

195. Confirmatur 2. Omne exercitum liberum est Electio inter duo: sed hac electio debet esse adæquatæ intrinseca actui: ergo actus liber debet essentialiter respicere utrumque illorum ex quibus eligit.

Respondebis, negando subsumptum, &c. eundem actum, qui modò est electio propter cognitionem indifferente præcedentem, potuisse non esse electionem, si nimurum præcessit cognitio de sola bonitate laboris.

Sed contra. Hoc non minus gratis & contra rationem dicitur, quæam diceretur, quod actus opinativus non sit essentialiter opinativus, nec essentialiter tendat in incertitudinem objecti formalis, sed denominetur opinativum per adæquatam cognitionem de probabilitate objecti oppositi, quod sanè nein dixerit.

196. Confirmantur haec tenus dicta, animadvertisendo, quomodo voluntas in suis actibus modisque tendendi imitetur intellectum: nam sicut aliqui actus intellectus sunt essentialiter immediati, alii mediati, ita actus voluntatis alii sunt immediati, alii mediati: item sicut actus Cancellationis tendit essentialiter in oblique in objectum præmissarum, ita actus, quo volumus aliquid per media, tendit in oblique in media, & male quod diceret, quod voluntas tendat præcisè in finem ex cognitione repræsentante necessitatem mediæ. Item

Item sicut enuntiatio representativa confert vnum cum alio, praedicando vnum de alio, nunc affirmativa, nunc negativa, ita voluntas per electionem confert vnum cum alio, praferendo vnum alteri, vnum prosequendo, alterum fugiendo: denique, sicut actus opinativus intrinsecus & essentialiter differt ab evidenti, quod ex sua essentia presupponat imperium voluntatis, & cognitionem fallibilitatis motivi, evidens verò determinetur ab apprehensione suaiva terminorum, ita actus voluntatis liber dicit intrinsecam dependentiam à cognitione motivorum operitorum, necessarius vero dependentiam à cognitione determinante ad vnum.

197. Ex dictis colligitur, actus voluntatis semper attingere per intrinsecum respectum omnia motiva, qua ab intellectu proponuntur, fave ea sint allicitia, fave abferrantia. Et qui dem si motiva secundum se allelectiva hinc & nunc ab operante non currentur, vocantur *motiva negligebus*, & etiam attinguntur ab actu subsequenti; & potest actu liber in triplex motivum ferri, modis tendendi formaliter diversis. In exemplo. Proponitur mihi studium, primò, ut secundum se honestum: secundò, ut vtile ad promotiones: tertiò, ut vtile ad vanum plausum obtinendum: simul etiam proponuntur motiva abferrantia, nepte studij difficultas & molestia. Jam si quis velit studere, non quidem amore vani plausus obtinendi (quem nihil facit) bene tamen amoete honestas, aut promotionis, tunc motiva alllicitia erunt honestas, & conducibilitas ad promotiones, motivum abferrans erit molestia; motivum neglectum erit conducibilitas ad vanum plausum. Exprimetur hic actus hoc modo. *Volo studere, non obstante difficultate, non quidem ut vanum plausum obtineam, sed ut me honeste occupem, & aliquando promovere.*

198. Confirmantur hæc denique ex infra dicendis. Ad hoc ut actus sit honestus, debet ferri in omnes circumstantias, & dicere: *Volo hoc, quia ex nullo capite est dishonestum.* prout tradit expressè Card. de Lugo. atqui hoc non potest actus pronuntiare, nisi tendat in omnia illa capita pauli ante enumerata, ex quibus vnum est malitia abferrans: ergo si actus pronuntiat se velle objectum, quia non inhonestatur ab illa malitia annexa, debet in hanc ferri: ergo essentialiter presupponit cognitionem indifferenter.

§. III.

Imperium non potest inferre necessitatem actu capaci libertatis.

199. Difficilius vrgent adversarij ex actu Imperante efficaci, quo mihi v.g. imperio actum aliquibus virtutis, tunc enim actus imperans est efficax & consequenter, quia actus imperatus est in mea potestate, hic ipse sequitur pro posteriori natura: atqui ut sic non erit liber formaliter, quia

sequitur ex aliquo antecedente necessariò, sicut ambulatio externa, & tamen ille actus imperatus secundum essentiam suam spectatus, est capax libertatis, si nimurum elicetur sine imperio reflexo: ergo faltem interveniente imperio, potest libertas separari ab actu.

200. Ad hanc difficultatem P. Martinus Esparza q. 14. a. 4. respondet his verbis: *Actus inquit, efficaciter & omnino determinat imperans alium actum, seu quoquo modo omnino præterminans efficaciter voluntatem ad alium actum, seipso formaliter & præcisè ex vi sui motivi, superat omnem difficultatem, omniamque motiva avertientia ab actu imperato: ideoque actui imperato, ex quo sic imperatus est, nihil superest praestandum in hoc genere, sed adhæret motivo suo peculiari, absque resistentia & victoria motivi cuiusquam contrarij, neque est comparativus motivorum invicem incompossibilium, utpote non repugnantium amplius sibi invicem, aut contendentium de victoria. Oppofita omnia conveniunt actui immediatè libero, & non imperato efficaciter & determinatè. Differunt ergo intrinsecè actus ita imperatus & non imperatus; ac proinde fieri minimè potest, ut idem actu transeat de non imperato in imperatum, aut econverso. Quapropter actus immediatè liber, habet bonitatem amabilem reflexè vel aeterni gaudij consequenti ad existentiam ipsius, vel amore purè concomitanti, vel desiderio sui pro tempore antecedente, non vero amore efficaci & determinato priori prioritate naturæ. Hac ille. Itaque hic author non admittit ullum actu voluntatis imperabilem imperio propriè dicto, (prout inculcat sapient, præterim q. 38. de merito ad 7. & q. 41. de Char. §. ante probationem) qui sit libertatis capax & electivus inter motiva opposita.*

201. Admitto, posse in voluntate dari actus imperatos non electivos, sed habentes solum motivum Bonitatis, ut cum mihi reflexè imperare voluntatem comedendi carnes propter ejus jucunditatem, & quia non est prohibitum: admitto inquam, in hoc casu dari posse volitionem comedendi propter jucunditatem præcisè, qualis nimurum daretur, si nullum motivum abferrans proponeretur. Ceterum

202. Censeo imprimis, responcionem P. Martini Esparza non satisfacere præsenti difficultati & scopo adversariorum, quorum argumentum procedit, quando mihi impero actum alterius virtutis, v.g. quando mihi ex motivo obedientia, & propter præceptum Ecclesiae impero actum Religionis, volitionem scilicet audiendi sacrum propter honestatem cultus divini. vnde sic argumentantur. Actus aliarum virtutum sunt imperabiles: sed hi sunt capaces libertatis: ergo actus capaces libertatis sunt imperabiles: sed quando imperantur, non sunt formaliter & immediate liberi: ergo potest libertas separari ab actu capaci libertatis.

Z

202. Ad

203. Ad hoc argumentum juxta suū principia debet P. Martinus Esparza vel negare maiorem, vel distingue: omnes actus aliarum virtutum sunt imperabiles, negatur; aliqui conceduntur, & hos negaret esse capaces libertatis.

Breviter P. Esparza debet negare, posse aetum alterius virtutis capacem libertatis imperati imperio tenente se pro priori natura, ut patet ex verbis relatis.

204. Hoc autem ego non possum conciliare cum ejusdem authoris doctrina, quam tradit de Charitate *loco citato*, ubi docet, quod Charitas possit imperare omnium aliarum virtutum actus, non tamen actus Charitatis possit imperari ab actu vllius alterius virtutis. Loquitur autem de Imperio propriè dicto, prout ibidem protestatur. Quod autem etiam loquatur de actibus aliarum virtutum capacibus libertatis, clare, nisi fallor, colligitur ex ejus verbis, quibus probat, Charitatem posse imperare actus aliarum virtutum. *Quia*, inquit, *habitus intentivus alicuius finis*, potest propter eundem finem velle efficaciter, & vi atque caussitate sua intrinsecus efficaci, consequi omnia media virtus in ordine ad eundem finem, & exequibilia ab intendente finem. Sed *Habitus Charitatis est intentivus ultimi finis*, in ordine ad quem ceterarum NB. virtutum omnium actus sunt media virtus, & exequibilia ab habente charitatem: ergo potest efficaciter velle, id est, efficaciter imperare actus omnium virtutum. Hec ille. In quibus conciliandis alij, qui hujus authoris principia sequuntur, labore, ego ejus responsione seposita.

205. DICO, actum imperatum (sive voces imperium propriè, sive impropriè dictum) ex se capace libertatis, manere formaliter liberum, etiam pro illo instanti, quo est imperatus. Ita Suarez *lib. 12. de Gratia c. II. n. II.* quem secutus est Card. Pallavicinus.

206. Probat 1. à posteriori, ex absurdo. Ex contraria sententia sequitur, contingere posse, ut actus virtutis imperatus non sit formaliter liber, quando vel maximè liber esse deberet, & quando est obligatio eliciendi eum ut liberum, & quando illum imperio in hunc finem, ut satisfaciem obligationi: consequens est ex terminis absurdum. Ergo & id vnde sequitur. Probo sequelam in casu quem DD. communiter hic examinant. Ponamus peccatorem in articulo mortis v. g. naufragij constitutum, non habere copiam confessarij, quo casu vnicum medium salutis superest Contritio: tenetur ergo naufragus contritionem sibi imperare pro illo instanti, ex amore salutis propriè, ad quam procurandam lege charitatis obligatur: hac porro contritio, in adversariorum sententia non esset formaliter libera, sed solus actus imperans esset formaliter liber: atque tunc deberet vel maximè esse libera contritio; nam actus imperans, cum non sit actus charitatis, non habet privilegium soli Contritionis concessum, ut fine Sacramento iustificet, & quidem ut meritum de congruo. Ergo actus

imperatus debet habere formalem libertatem, contradistinctam à libertate actus imperantis.

207. Ut huic argumento solutionem adhiberent, varias vias tentarunt adverfari. P. Vasquez facilè responderet in suis principijs quid Contritio iustificet formaliter, ac proude nihil interfit, utrum liberè vel non liberè eliciatur, sicut nihil interfit, quod gratia sanctificans infundatur absoce libertatis nostra exercicio, ut iustificet, cum sit forma adæquata hujus officie formalis: esse sanctum. Verum hoc principium à nobis suo loco negabatur.

208. P. Hurtadus Mendoza & P. Esparza negant, actum Charitatis posse ab illa alta virtute imperari imperio propriè dicto. Verum hoc nihil enervat argumentum factum. Non enim per Imperium aliud non intelligimus, quoniam volitionem reflexam efficacem Contritionis, que si posset stare cum negatione Contritionis, argueretur homo idem simul velle & non. Hunc modi volitionem efficacem posse haberi in casu posito, mihi certum est; & non video quomodo à P. Esparza possit id negari, qui docet *Ponitentia* virtutem specialem, esse *Reflexam*, cuius objectum formale sit, honestas in procuranda medijs destrutctivis peccati & reliquiarum ejus: atqui medium omnium præstantissimum est *Contritio*: ergo ad virtutem specialem *Ponitentie* pertinebit hoc procurare: sed non potest procurare aliter quam imperando: ergo virtus inferior potest in aliquo sensu imperare actu Charitatis. Hoc ergo admissio in actu Charitatis, habemus intentum, & dicimus, omnem actum capacem libertatis, posse esse reflexè efficaciter volutum, retentā propriā formaliter liberare: sed hoc iterum infra.

209. P. Ripalda pro responsione supponit aliud principium, nimurum actum imperatum tam internum quam externum, addere actu imperanti novam & distinctam rationem meriti etiam non sit formaliter liber. Verum hoc principium suo loco impugnabitur: & etiam si verum esset, non propterea dici posset, primum actus imperati fore majus premio actus imperantis, prout tamen contingere in casu posito, ut actus imperans non iustificaret, sed actus imperatus.

210. Card. de Lugo & P. Oviedo respondent, Deum acceptare tunc actum imperantem tanquam meritum de congruo non minus, quoniam si ipsa Contritio liberè poneretur. Ratio est, quia cum tunc Gratia sanctificans non deut propter meritum de condigno, sed tantum de congruo, poterit Deus solam quidem atritionem non acceptare, acceptare tamen, si addatur ei Contritio, sine novo merito; sicut, (inquit Lugo) acceptat voluntatem Martyris, si conjugatur cum ipsa morte, ad destruendum peccatum originale, quoniam non acceptaret, si non sequetur mors, licet mors actualis nullum novum meritum superaddat.

211. Sed contra. Cūm Deus in nullo alio casu acceptaret Contritionem non liberam, gratis divinatur, in casu nostro acceptaturum esse; alioquin alius denique dicet, acceptatum esse Deum, etiam si nec actus imperans esset liber.

Probatur Conclusio 2. à priori. Quidquid est in potestate mea, & cognoscitur esse in illud possum quā tale efficaciter velle. Atqui actus liber alicujus virtutis est in potestate mea, & quando mihi præcipitur vel consulitur, cognosco illum esse in potestate mea: ergo possum illum efficaciter velle volitione reflexā: atqui hæc efficax volitio non minus obtinet actum volitum, quām obtinet actum externum efficaciter imperatum pro priori natura: ergo si hoc sensu velimus illam volitionem reflexam vocare Imperium, stabit cum libertate actus voliti, alioquin volendo aliquid efficaciter destrueret id quod vellit, quod dicere inconveniens est.

212. Confirmatur 1. Dua sunt institutæ bonitatis, ob quas expedit elici actum virtutis, prima bonitas est bonitas objecti directe voliti per actum virtutis, v. g. Bonitas Dei: Altera est bonitas ipsius actus, & hac quidem aliquando est actus essentialis, nempe honestas & laudabilitas; aliquando est illi contingens & accidentalis, v. g. Contritioni est contingens, quod sit justificativa. Quod attinet ad priorem bonitatem essentialiem, actus forte non sufficit necesse institui à natura possibilem actum reflexum distinctum, quo illam bonitatem possemus velle; quia probabile est, omnem actum intentionalem esse essentialiter supra se reflexum, & volitionem sui secundum bonitatem sibi essentialiem: at verò propter bonitatem accidentalem debebat esse possibilis actus reflexus, quo possemus velle talem actum, v. g. quia servit ad Justificationem, quia servit ad satisfaciendum præcepto, & exercendam obedientiam &c. Si ergo ille actus non habet hujusmodi bonitatem accidentalem, nisi in quantum est formaliter liber, hoc ipso debuit natura instituere possibilem actum reflexum efficacem, & non destrutivum libertatis.

213. Confirmatur 2. Potest Deus præcipere aliquem actum Virtutis v. g. Religionis exercende in oblatione holocausti vel sacrificij, ob specialē honestatem illius actus; & tale præceptum est utique observabile ex motivo obedientia: omne enim præceptum in hunc finem adhibetur, ut possit esse (non dico ut sit) motu faciendi rem præceptam: atqui illud præceptum non potest aliter observari ex motivo obedientia, nisi imperando' actum virtutis v. g. Religionis qui præceptus est: porro specialis honestas hujus actus, non obtinetur nisi ipse actus Religionis sit formaliter liber: ergo etiam quando procedit ex imperio, debet esse formaliter liber. Confirmabuntur dicta ex S. Thoma, in fine hujus tractatus cap. 6. contr. 2.

§. IV.
Solvuntur Objectiones.

214. Objiciunt primò. Libertas in actu primo dicit duplē potentiam, nimirum ad objecta opposita; atqui ex illis oppositis non potiuntur nisi vnum: ergo potentia ad alterum habet se per accidens, & non influit in actu: ergo etiam si abesse, adhuc fieret idem actus: atqui tunc non esset liber: ergo posset libertas separari ab actu. & Negando omnes consequentias. Poneretur quidem tunc volitio, sed diversæ species, utpote non electiva, non viatoriofa; & ad hanc non habet se per accidens cognitio de oppositis, sed per se & essentialiter requiritur.

215. Objiciunt 2. Volitio intelligitur formaliter libera, præcisè per hoc, quod intelligatur volitio posita cum potentia ad oppositum, scilicet omni prædicato intrinseco, exigente potentiam ad oppositum: ergo formaliter loquendo libertas compleetur per aliquid extrinsecum volitioni. & Alfud est, quod per errorem vel abstractionem posset concipi actus sequens ad potentiam indifferentem, non intellectu essentiali respectu actus ad illam potentiam, & de hoc non est praesens disputatio; aliud verò est, quod hoc possit realiter fieri, vel sine errore & præcisione intelligi, nam fundamenta allata probant oppositum.

216. Objiciunt 3. Veritas & Falsitas sunt denominatioes partim intrinseca partim extrinseca: ergo etiam libertas. & Negando consequentiam, quia in prioribus non militant argumenta, quæ allata sunt pro libertatis inseparabilitate.

Objiciunt 4. Et specialiter probare nituntur, saltem per actum imperantem tolli libertatem actus imperati. Actus imperans efficax non est conjungibilis cum negatione actus imperati: atqui actus imperans præcedit pro priori natura: ergo tollit indifferentiam ad oppositam, & consequenter libertatem actus imperati. & Actum imperantem præcedere quidem pro priori natura actus aliarum potentiarum, quia alia potentia determinantur à voluntate ad agendum, v. g. Potentia locomotiva, neque sunt potentia formaliter libera, at verò non præcedere actum voluntatis, quia Voluntas est Potentia seipsum determinans per ipsum actum, & ideo tam actus reflexus quām directus ponuntur simul natura & concomitante, & uterque actus formaliter vincit objectum contrarium; & ideo actus reflexus abusivè dicitur Imperium, modo supra explicato.

217. DICES. Si uterque actus est formaliter liber, non apparet quare non possit actus imperans ponni sine imperato, quod tamen negandum est, alioquin posset homo in eodem instanti idem simul velle & nolle. Vellet enim actum imperantem, quatenus haberet actum imperantem seu reflexam volitionem illius; Nollet autem eundem,

eundem, quia liberè eum omittet. **218.** Etiam si uterque actus sit formaliter liber, est tamen actus imperans reflexus supra alterum, & est efficax voluntio illius: quapropter ex vi cognitionis taliter proponentis objecta tum actus imperans, tum actus imperati, necessitatur voluntas ad hoc disjunctum, ut vel utrumque eliciat, vel utrumque omittat; & quia actus imperans essentialiter presupponit hujusmodi cognitionem, ideo actus imperans unquam potest nisi sine imperato. Econtra vero, quia posset dari cognitione proponens objecta solius actus imperati, ideo iste posset nisi sine actu imperante. Est ergo inter hos actus connexio non mutua. Quidam moderni, inherentes principijs P. Martini Esparza, negantur hanc connexionem non mutuam, arbitrantes omnem actum reflexè per alium actum voluntum, habere se pro posteriori naturæ, & carere formalis libertate, inducti fortassis à citato Authori, qui locis suprà citatis, & passim alibi, hoc ipsum videtur supponere, non distinguens inter Imperium propriè & impropriè dictum. Verum hanc connexionem non mutuam, eodem proflus modo, quo nos eam tradidimus, admittit tandem q. 38. de Merito, in Responione ad 7. his verbis: *Quodsi quis alterum ex duobus actibus purè comitantibus invicem, absque illo inter se ordine causalitatis & nature, seu realis durationis, vellet dicere Imperantem, & alterum Imperatum, propter NB. connexionem non mutuam eorum inter se, nihil contradico quoad meritum peculiare actus tum imperati, tum imperantis eo sensu.* Hac verba si legissent, non habuissent causam dicendi, quod qui habet generale voluntatem servandi omnia præcepta, & eodem instanti adverterit ad obligationem credendi aliquam revelationem Dei, quod inquam vi illius prioris actus, non posset esse formaliter libera pia affectio credendi, quod est omnino falsum. Sed ejus impugnatio alio reservatur.

218. Vrgebis. Posset aliquis sibi imperare eodem actu, & pro eodem instanti, actum fiduciæ circa amabilitatem Dei, & ipsum actum Charitatis: hoc casu sicut actus fidei esset prior naturæ quam actus Charitatis, ita etiam esset prior naturæ ille actus imperans, vt pote qui ponetur secundum nos in illo signo, quo ponetur pia affectio fidei. Ad hanc replicam reuelat Card. Pallavicinus, non posse imperari aliquem actum voluntatis pro priori signo naturæ ad illud ipsum dictamen rationis quo dirigidus est actus imperans: sicut enim in illo priori signo bonitas actus imperati mihi necdum representatur vno potius quam alio modo quo representari posset, ita voluntas non potest se pro tunc determinare ad amorem ipsius actus. In nullo ergo signo potest imperari nisi ille actus voluntatis, ad quem eliciendum est voluntas sufficienti cognitione instructa pro illo ipso signo. Benè itidem advertit idem Cardinalis, quod communiter actus imperans fidem, præcedat tempore, quia est voli-

tio excitandi species de objecto, qua excitatio communiter fit posteriore tempore.

219. Quæres, cur possum voluntio alicuius actus præcedere tempore ipsam cognitionem directam illius actus, non autem possit præcedere pro priori naturæ. **220.** Disparitatem esse, quia si Imperium præcedat tempore, non tollit cognitione imperata utilitatem ad constitutam indifferentiam voluntatis ad volendum vel non volendum objectum per illam cognitionem propositum, adeoque relinquit potestatem revocandi volitionem ipsius actus, & non ponendi illum actum, qui priori tempore placuerat: at verbis pro eodem instanti reali, & quidem pro priori naturæ ponenter voluntio alicuius cognitionis directæ, & etiam ipsius actus dirigendi, cognitione imperata non esset amplius utilis ad constitutam indifferentiam voluntatis ad volendum vel non volendum actum, quia non potest voluntas in eodem instanti reali aliquid velle pro priori signo naturæ, & idem nolle pro posteriori: cum prius & posteriorius signum naturæ sint in eodem instanti reali.

220. Objiciunt. **221.** Si Voluntio libera essentialiter respicit non solum motiva impellentia, sed etiam retrahentia, sequitur motiva retrahentia non reddere amorem objecti difficultorem, quamvis esset, si illa motiva retrahentia non apparet: consequens videtur absurdum ex terminis: ideo enim dicuntur retrahentia, quia retrahunt ab amore, & quasi remoram incipiunt voluntati, ne facilè prorumpat in amorem operositi. Sequela vero probatur, quia sine motiva retrahentibus implicat elici actum qui reficiat essentialiter illa motiva: ergo sine illis penitus non posset elici, nedium facilius. **222.** Distinguendo sequelam: loquendo de hoc determinato amore, qui nunc elicatur, concedo; loquendo de amore illius objecti in genere, & praescindendo ab amore libero vel necessario, nego: absentibus enim motibus retrahentibus, elicetur amor necessarius, qui esset summè facilis.

CONTROVERSIA V.

Vrum dari posit pura Omisso libera.

221. Questionem hanc prolixè disputavimus, & gatim respondendo in libello de anima rationali c. 5. a. 5. Brevius nunc eam expediam, vrgendo specialiter argumenta fundata in doctrina præcedentis Controversia, quod libertas est actus essentialis.

DICO ergo, non esse possibilem puram omissionem liberam. Conclusio hac habet expeditam probationem in sententia Recentiorum admodum famosa, quod omnis negotio debet esse realiter identificata cum aliquo positivo; quo principio supposito, probatur facile Conclusio. *Pura omisso libera, hoc ipso quia est libertas.*

est à voluntate hominis eo modo quo est libera: ergo si est negatio libera, & omnis negatio debet identificari cum aliquo positivo, debet hæc omissione identificari cum aliquo positivo, liberè producere à voluntate hominis; sed homo nihil positivum liberè producere nisi actum voluntatis: ergo omissione libera debet identificari cum actu voluntatis: ergo hoc ipsius non est pura omissione. Hac via probatione contentus est Card. Pallavicinus, qui primus principium illud ex P. Antonio Perez desumptum excoluit.

221. Verum, quia, meo quidem judicio, Conclusio certior est illo fundamento, neque hic excessus certitudinis fundatur in aliqua revelatione divina, propter quam in pluribus casibus Conclusio Theologica certior est, quam quacunque ejus discursiva probatio, ideo de alia ratione naturali circumspiciendum est.

222. Probatur itaque Conclusio breviter hoc modo. Omne exercitium liberum involvit videtur duplum: vnam qua vincitur voluntas ab objecto; Alteram, qua vincitur objectum à voluntate. Estenim inter duo opposita & incompatibilia objecta electio unius præ alio, ad eoque alterius reprobatio: quatenus ergo voluntas eligit unum, vincitur à motivo propter quod eligit; quatenus verò reprobatur alterum, vincit voluntas illud motivum, quod in alteram partem inclinabat: ergo debet semper intervenire actus positivus. Antecedens declaratum est Controv. precedente. Consequentia probatur. Debet intervenire aliquid, quod non interveniret, si Deus, posito toto actu primo proximo, nollet concurrendre ad vllum actum, adeoque omissione tunc non esset libera, quia tunc nulla esset victoria: sed hoc aliquid non potest esse nisi aliquid positivum, ut per se manifestum est. Ergo debet intervenire actus positivus.

223. Dices. Negationem in uno casu differt specie à negatione que esset in altero casu, non quidem per ordinem ad terminos negotios divergos, sed per ordinem ad diversas causas seu principia, à quibus illæ negationes dependerent; vna enim penderet à decreto non concurrendi ad vllum actum, altera penderet à decreto indifferente: vna respiceret diversa motiva quam altera &c.

Sed Contra. Mihi est penitus imperceptibile, quomodo possit pura negatio diffondere specie ab alia pura negatione, nisi per ordinem ad diversos terminos positivos negotios. Quid enim est pura negatio nisi mera alicuius positivi sublatione? Quidquid ergo habet aliud prædicatum specicum quam sublationis, jam hoc prædicatum est aliquid positivum, alioquin non habeo amplius ullam regulam distinguendi purum negativum à positivo in genere.

224. Confirmatur: Voluntas non minus debet posse reddere rationem de sua libera omissione, quam de commissione. pro ratione autem redditur motivum propter quod omisit: er-

go voluntas experitur se ad omittendum moveri tali motivo: atqui pura omissione non cadit directè sub experientiam, sed tantum indirectè & abusivè, hoc est, non experiencing vllum actum dicimus experiri negationem actus, sicut nihil videndo aut audiendo, dicimus videre tenebras, audire silentium: ergo omissione libera in quantum cadit sub experientiam, est proculdubio quædam vitalis tendentia in suum motivum.

225. Hinc facile rejicitur quorundam imaginari effugium, dum aijunt, hoc quod est puram omissionem moveri à motivo A. non esse aliquid absolutè de præsenti, sed esse meram veritatem conditionatam, scilicet: quod si non cognosceretur motivum A. non ponetur omissione. Nam contra est, quia nos non experimur hujusmodi veritates conditionatas, nisi in quantum experimur aliquid habens connexionem cum hujusmodi veritate: ergo debet esse aliquid de præsenti.

226. Objicies 1. Qui potest id quod est plus, potest etiam id quod est minus: sed minus est omittere sacram nullum actum elicendo, quam omittere elicendo positivam nolitionem: ergo qui potest elicere nolitionem, potest abstineri ab omni actu. R. Distinguendo majorem: si absint causæ determinantes ad id quod est plus, concedo majorem, si absint, nego majorem. V.g. minus est, audire vnum solum cantantem, quam audire decem simul cantantes; & tamen quando decem simul clamant, non est in potestate auris applicatae audire vnum sine ceteris. Quando ergo sunt applicata motiva nolendi, non potest voluntas abstinere ex motivo, quin moveatur, & sic positivè agat.

227. Objicitur 2. In nostra sententia tollitur recepta apud Theologos divisio libertatis in libertarem *Contrarietatis*, & libertatem *Contradictionis*. Prior enim dicitur esse ad actus contrarios, posterior verò ad extrema contradictiones, scilicet ad actum, & ad negationem actus: atqui per nos semper intervenit libertas ad actus contrarios, & alteruter debet necessariè poni: ergo nunquam dabitur pura libertas contradictionis. Respondetur, discribem inter illas libertates esse hoc, quod libertas contrarietatis sit ad actus ex motivis contrariis circa idem objectum materiale, ad amorem & ad odium, libertas verò contradictionis sit ad extrema contradictiones non immediatè, sed mediatè, nempe ad Amorem & nolitionem amoris, seu, ad volendam negationem amoris.

228. Objicitur 3. Qui elicit actum voluntatis minus intensum circa aliquod objectum, v.g. ut quatuor, cum posset elicere intensiorem ut quinque, habet omissionem liberam quinti gradus, & tamen non habet aliquem actum incompossibilem cum quinto gradu: ergo tunc datur omissione quinti gradus: ergo posset dari omissione totius actus; quia utrobique militant eadem argumenta. R. Distinguendo majorem &

minorem. Si adeſt cognitio repræſentans ſimul cum amabilitate objeſti direcți, aliquam ratio- nem mali, abſerrentem ab intentione vt quinque, concedo majorem, & nego minorem, ac dico, tunc adeſte aetum poſitivum, quo dico: *nolo me nimium intendere*. Si verò non adeſt talis cognitio de difficultate intentionis, prout vel nunquam vel raro adeſt, tunc nego majorem & ejus hypothefin, ac dico voluntatem tunc elicituram intentionem vt quinque, quia poſito quod se reſolvar in proſecutionem objeſti, toto impetu quo vigore cognitionis poſteſt, fertur in illud.

Eodem modo ſolvit aliud argumentum de omiſſione actus imperantis reflexi. Repon- detur enim, quod quando non adeſt cognitio ſufficiens ad imperium, non omittatur libertas, ſed neceſſariò: quando autem adeſt cognitio ſufficiens, tunc vel elicitur actus imperans cum im- perato, vel elicitur nolitio actus imperati, juxta dicta paulo superius de actu imperante & imperato.

230

C A P V T IV.

DE MORALITATE ACTVM HVMANO. RVM, EORVMQVE REGVL A PROXIMA.

230.

Actus Moralis eſt actus voluntatis li- ber, elicitus cum advertentia ratio- nis ad aliquam primam & yniverſa- lem regulam noſtrorum actuum, in ordine ad ultimum noſtrum finem; hoc eſt: cum advertentia ad regulam vel præcipitem, vel conſulentem, vel permittentem, vel prohi- bientem.

Hinc facile ſolvitur queſtio, vtrum mora- litas ſit forma diſtincta ab omni entitate physica. Fuerunt enim, qui putarent non poſte aliter ex- plicari diſtinctionem actus in actum physicum & mora- lem, niſi dicatur, moralitatem conſiſtere in ali- quo non physico, vel certè aliiquid illi ſuperad- dere non physicum, adeoque conſiſtere in Ente rationis.

231. Verum hæc ſententia cum pluribus ſi- milibus philoſophicis, jam eſt antiquata. Cū enim hujus ipſius entis rationis fundamentum al- ſignandum fit, convertibile cum illo, & quod in actu physico non reperiatur, jam habetur ante- denter ad omne ens rationis diſtinctione actus moralis à physico: quid ergo ſuperaddendum eft Ens rationis?

232. Diſcrimen autem inter actum physi- cum & moralem jam eft indicatum. Diſcrepant enim merè per conſiderationem extrinſecam: quatenus enim actus conſideratur ſecundūm ſe, ſubſtat conſideratione physica, quatenus con- ſideratur in ordine ad diſtamen rationis, & vt con- ferens ad ultimum finem, vel ab eo abducens, ſubſtat conſideratione morali.

233. Duplex autem datur regula noſtrorum actuum, proxiما, & remota. Regula proxiما eſt ipſum diſtamen rationis practicum, quo ju- dicamus, ex gr. mentiri eſſe inhoneſtum, ſubvenire ege- no eſſe honeſtum. Regula remota eſt ipſa mora- litas objeſtiva; & eft ſita in ipſo objeſto volibili- qualali, neque enim mendacium eſt inhoneſtum,

quia ratio diſtat, ſed econtra, ideo ratio diſtat eſſe inhoneſtum, quia à parte rei, nemine affi- mantre, inhoneſtum eft. Itaque diſtamen ratio- nis eft quaſi applicatio objeſtiva moralitatis; & proinde fundamentalis ſeu prima regula omnis moralitatis exiſtit in objeſto illius diſtaminis; indeque diſtamen vocatur *Regula proxiما*, Morali- tas verò objeſtiva vocatur *Regula Remota* ſeu pri- ma. Vtraque Regula pluribus examinanda eft. Incipiendo à Regula proxiما, que vocatur *Conſientia*, ad quam diſciptiendam non prære- quirit accurata & metaphysica regula ſe- remota, ſed interea ſufficit notitia quedam vulgari, quam omnes facile habent.

CONTROVERSIA I.

An diſtamen practicum poſit eſſe erro- neum, vel inevidens.

Quæritur, an aliquod diſtamen erroneum poſit eſſe proxiما Regula actus boni moraliſis.

234. Communis eft ſententia negativa. P. Granadus *contr. 2. tr. 12. d. 3. s. 4.* aſſerit quidem probabile eſſe, ſemper intervenire, ſaltē virtualiter, iudicium evidens, quando homo bene operatur, non loquitur tamen fatis univerſaliter, ſed tantum de actu bono. Cardinalis de Lugo *diſt. 10. de fide. s. 2. n. 28.* ſupponit communem ſen- tentiā ut certam. *Non peccatur, inquit, ſine cognitione evidenti obligatiōnis, vel certe obligatiōnis inquirendi.* P. Martinus Esparza *q. 22. in fine*, ſic habet. *Ultimum diſtamen conſientia ſemper eſt evidens, & evidens confor- me voluntati divina, nec potest illi ſubſiſſum, ut clariſſ apparet in dupli- que ſequenti. Verum lectis & relectis ſequentiibus queſtio- nibus, non invenio majorē declarationem, ſed ſemper*